

KÖNYVSZEMLE / BOOK REVIEWS

Rechnitzer János – Smahó Melinda: Területi politika (Akadémiai Kiadó, 2011)

SARUDI CSABA

A hazai szakirodalom bőségesen foglalkozik a területi politika és a területfejlesztés kérdéseivel, különösen annak hazai és az uniós vonatkozásaival. Ennek ellenére Rechnitzer és Smahó könyve hiánypótlónak tekinthető, mert átfogóan és komplex módon tárgyalja a területi politika elméleti alapjait, módszertani összefüggéseit, továbbá különböző irányzatait és beavatkozási módjait. Mindezeket a tárgyköröket történetileg és az európai területi folyamatokba ágyazva mutatja be. A szerzők Magyarországon először foglalják össze és rendszerezik a területi politika aktuális ismeretanyagát, beleértve annak hazai és európai sajátosságait. Ezzel úttörő munkát végeztek és egyben irányt szabtak a területi politika mint diszciplína főbb témaköreinek meghatározásához is.

A szerzők a könyv megírásánál saját többéves kutatási eredményeikre és oktatási tapasztalataikra alapoztak, de emellett felhasználták a hazai és külföldi szakirodalmat is. Tisztában vannak azzal, hogy a társadalmi, a politikai, gazdasági és területi viszonyok folyamatosan változnak, ezért az általuk bemutatott ismeretanyagot nem tekintik minden vonatkozásban állandónak, mert úgy tartják, hogy bizonyos idő elteltével az is megújításra szorul. A szerzők a munkájukat négy nagy fejezetre tagolják.

Az *első részben* a területi politika elméleti alapjait rendszerezik a szerzők. Aból indulnak ki, hogy a gazdasági és társadalmi tér területrendszeréből épül fel, amelyek működése során különböző fejlettségű formációk alakulnak ki. A közönségek valamilyen módon mérsékelni kívánják ezeket a különbségeket, és beavatkoznak a működésbe. A szerzők tér- és idődimenzióban elemzik a beavatkozások céljait, formáit, konfliktusait s a beavatkozásokat megvalósító szereplőket. Kimutatják, hogy a területrendszer alrendszeréből – természeti, társadalmi, gazdasági objektumok térbeli együttes megjelenéséből, összekapcsolódásából (természet, társadalom, humán erőforrások, földrajzi helyzet, gazdasági szerkezet) – tevődik össze, amelyek kölcsönös kapcsolatban vannak egymással, és sajátos jellemzőkkel bírnak. Jelentős eredménynek tartom, hogy a szerzők körülírják és definiálják a területi politika és területfejlesztés fogalmát: a politikát „a jövőt alakítani kívá-

nó cselekvések irányaként és céljaként” fogják fel, a fejlesztést pedig „a politika megvalósításának technikájaként, eszközeként” értelmezik. Ezzel a jövőre nézve is egyértelművé teszik, hogy a területfejlesztési politika helyett szakmailag helyesen területi politikáról kell beszélni, a területfejlesztést pedig a konkrét beavatkozások rendszerének lehet és kell tekinteni. Felismerik azt is, hogy a területi politika részpolitikákból épül fel, és ennek megfelelően külön elemzik a régiópolitikát, a településpolitikát és a vidékpolitikát.

A második fejezetben a szerzők abból indulnak ki, hogy a területi politika a térbeli folyamatok alakítását magában foglaló stratégiai célok összessége, amelyek megvalósításához eszközöket kell meghatározni. Az eszközöket a tervezés, a forrásrendszer és finanszírozás, a megvalósítás intézményei és az azokat működtető menedzsment alkotják. A tervezést elemezve a szerzők bemutatják a stratégiaalkotás folyamatát, és külön kitérnek a stratégiai szemléletű tervezés menetére, a programkészítés sajátosságaira és a projektek kidolgozására. A finanszírozás módjait vizsgálva a területi támogatások nagyságával, decentralizálásával, az országos, területi és helyi támogatásokkal és a támogatási rendszerrel szembeni követelményekkel foglalkoznak. Az intézményrendszer sajátosságait unitárius, föderalizált és regionalizált állammodellekben mutatják be, és önálló részben tárgyalják a területi menedzsmentet, ezen belül a monitoringot és az értékelési módszereket.

A harmadik fejezet a területi politika európai fejlődési szakaszait tárgyalja. Végigköveti a 20. század modern társadalmában a területiség megjelenését, a beavatkozási stratégiákat és azok megvalósítását. A modern területi politikát a jóléti államokhoz kapcsolják, míg az ezt követő posztmodern rendszereket a gazdaság átalakulásából és az állami szerepvállalás megváltozásából vezetik le. Elemzéseikben bemutatják Nyugat-Európa, Közép- és Kelet-Európa országai területi politikájának sajátosságait, a posztmodern és neomodern fejlesztési stratégiákat. Ebben a részben tárgyalják a szerzők az Európai Unió regionális, majd kohéziós politikáját, a stratégia főbb állomásait és beavatkozási módjait. Emellett jelzik a fejlődés irányait, a területi politika egészének és alkotóelemeinek jövőbeli trendjeit, az országok területi szerkezetének alakulására ható tényezőket.

A negyedik fejezetben a magyar területi politika történetét mutatják be a szerzők az első világháború befejezésétől napjainkig. Először az 1921–1990 közötti időszakot vizsgálják. Szemléletesen mutatják be, hogy miként jött létre, miként épült ki, és milyen konfliktusok révén integrálódott a területi politika az állam működésébe, intézményrendszerébe és a cselekvésekbe. A rendszer-váltás utáni, 1990-től 2006-ig terjedő időszakot a szerzők átmenetnek, s egyben a magyar területi politika igen tevékeny és aktív periódusának tekintik, s elemzéseikben számos tanulságot fogalmaznak meg. A 2007–2013-ra vonatkozó uniós területi politikából és az uniós tagságunk óta eltelt időszak területi fejlődésének tapasztalataiból négy olyan témát emelnek ki, amelyeket meghatározónak tartanak a jövőre nézve. Ezek: a régiók jövője, a településhálózat

fejlesztése, a vidék felzárkóztatása, valamint a határ menti és makroregionális együttműködések kérdésköre.

A könyv megértését megkönnyíti, hogy a szerzők szinte minden fejezetben példákat hoznak fel – amelyek lehetnek esetek vagy sikeres beavatkozások, de ábrákkal és adatokkal is illusztrálják megállapításaikat, és ezzel is közelebb hozzák az olvasóhoz a vizsgált összefüggéseket. Egy könyvismertetés nehezen képzelhető el kritikai észrevételek nélkül. Sajnos a könyv egyik táblázatában az EU-12 és az EU-15 adatai felcserélődtek. A területfejlesztés intézményrendszerének ismertetésénél a szerzők nem tértek ki a 2010 óta bekövetkezett változásokra, és nem értékelték az 1996–2008 között működő hazai támogatási rendszert.

Rechnitzer és Smahó könyve a területi politika összetett és bonyolult összefüggéseinek, problémáinak és megoldandó feladatainak széles körű és magas színvonalú feldolgozását tárja az olvasó elé. Nem csupán olyan rendszerezett és új ismereteket tartalmaz, amelyeket a szakmai műhelyekben, a központi és regionális irányításban dolgozók hasznosíthatnak a térbeli folyamatok alakítása és a területi szabályozás továbbfejlesztése során, hanem eredményesen forgathatják a mesterkurzusokon vagy a doktori képzésekben részt vevő hallgatók is. Ezen túlmenően sokat tanulhatnak belőle a területfejlesztés gyakorlati szakemberei, akik a területi politika minél eredményesebb megvalósításán munkálkodnak.

A könyv az Akadémiai Kiadó gondozásában, a Modern regionális tudomány szakkönyvtár sorozatban jelent meg, amelynek szerkesztője Lengyel Imre.